

A lakosság szolgálatában

Maszek a pult mögött

Hosszú sor kígyózik a lakótelepi bolt bejáratánál, mintha régen várt csudaáru hírére sereglettek volna össze, s afféle lesz-ami-lesz-elszántsággal centiméterről-centiméterre topogva, felegyelmekkel húzódnak az ajtó felé. A kijövőknél a türelmes várakozás jól megérdemelt jutalom; egy zacskó tej, fél vekni kenyér, sajt, tojás, felvágott, cigaretták. Vagyis, semmi különös, csupán az, amire mindenkinek mindennap szüksége van.

A sorbanállás egykori rossz emlékeket idéző képekorántsem az áruellátás nehézségeit tükrözi, annál is inkább nem, mert az egy-más mögé zárkózott vevők arcán nyoma sincs a jajcsak-jutna-pániknak. Inkább azt látni, mindenki tudomásul veszi, itt így kell élelmiszert vásárolni. Így, mert kicsi a bolt. Kicsi — de van! S a pult mögött maszek boltos adja az árut.

A fenti kép nagyjából — igen kevés kivétellel — jellemző a szegedi kiskereskedők vezette üzletekre. A városban jelenleg 240 tulajdonos neve olvasható a boltok cégtábláin, s a 240-ból felénél több, 144 foglalkozik a mindennapi szükségleteket kielégítő — szakmai kifejezéssel alapellátásnak nevezett kereskedelmi tevékenységgel. Egyszerűbben: ennyinél lehet megvenni a zacskós tejet, zöldséppaprikát, füstöltinvalót, vágott baromfit, vagy beállni a kenyérlőhöz sült kolbászt enni.

Aki az új városrészben náluk vásárol, aki a nyári melegben strandolva a maszek pavilonnál áll sors — mert másutt nincs miért — aligha tud másként válaszolni, mint igennel, ha azt kérdezik, szükség van-e rájuk. Pártdokumentumot sem kell idézni, elég, ha bejárja az érdeklődő a várost, s megállapíthatja, amit a legmagasabb politikai fórum is elfogadott: a magánkereskedelem hasznos kiegészítője a lakosság ellátásáért felelős állami szektornak. Szegeden nemrégiben a városi tanács végrehajtó bizottsága állapította meg határozatában, hogy „a magánkiszármagok és a magánkereskedők lakosság ellátásával összefüggő tevékenysége és szerepe az utóbbi években a politikai-társadalmi és állami célkitűzéseknek megfelelően alakult. A magánkiszármagok és a magánkereskedők az elvárható mértékben részt vettek az új városrészek lakossági igényeinek kielégítésében...”

S most térjünk vissza a bevezetőben vázolt képhez. A helyszín az Északi városrész, ahol mindez életközélen úgy fest, hogy jelenleg nem a magánkereskedelem a kiegészítő, hanem — amíg korszerű élelmiszer-áruház nem nyílik — épp az állami kereskedelem.

Könnyű-e vagy nehéz maszeknak lenni, s egyáltalán, ki adja a fejét magánüzlet nyitására? A zöldségekért az egykori kereskedelmi dolgozói, „fehéreges-nyakkendős” irodai tisztviselői sokféle munkahelyről átnyergelt vállalkozók majd mindgyilkosként közös véleménye, hogy szívesen végzik a munkájukat — arély — a hiedelmekkel ellentétben — viszont korántsem oly irigylésre méltó, üzletük pedig nem aranybánya — ezt pedig ők hangsúlyozzák.

Hogy mi jó és mi rossz, relatív. Van, aki irigylit azt, aki — mindegy, mennyi idő alatt — össze tudott spórolni egy üzletnyitáshoz szükséges 100—300 ezer forintot. Aki meg összegyű-

tötte ezt a pénzt, s naponta a vevők elé áll, inkább panaszkodik. Áruellátási gondokat emleget, s példákat emleget, s példákat sorol sérelmeire, mikor, hogyan érezte a központi elosztónál, hátrányba került, mert maszek.

Az egyik azt látja, van boltos, aki évente négy millió forgalmaz, a másikat az nyomja, bizony jobban járna, ha feleannyit árulna, feleannyit szolgálna ki annak, aki — jobb híján — irigylit őt.

Az ok egyszerű. A progresszív adórendszer jóvoltából a magánkereskedelemben nem érvényesül megfelelő arányban a több munka — több kereset. Ha valaki dupláját dolgozza a másikénak, kétszerese még nem lesz a tiszta jövedelme. Így például a 4 és fél millió forintot forgalmazó kiskereskedő, akinek bruttó haszna 530 ezer, s a rezsiel és egyéb terhekkel csökkentve 340 ezer a jövedelme, az adózásra és „községfejlesztésre” elvont 214 ezer forint befizetése után 128 ezret tesz zsebre egy év alatt. Ezzel szemben az, aki csak másfél millió forint értékben adott el árut, 141 ezer után adózik, az pedig 48 ezer forint, így aztán 93 ezer maradt a házi-kasszájában év végén. Vagyis az egyik keres durván havi tízezeret, a másik, egyharmad teljesítményével nyolcat. Már mondtuk: viszonylagos, mi sok, mi kevés. Ha a számok nyelvén beszélő tulaj igazat nézzük, bólintunk. Ha csak a számokat, megállapítjuk: arányok ide,

arányok oda, ezek nem relatív-abszolút értékben szép jövedelmek.

Ez az oka nyilván, hogy bármennyire bizonygatja is X, hogy inkább nem tart nyitva egy hónapig, csak ne haladja meg adója a progresszívítás szerinti magasabb kategória-határt — túl azon, hogy jogszabály is kötelezi az évi 24 nap szabadságon kívül a nyitvatartásra —, úgysem váltja be fenyegetését, hiszen a pénz az pénz, a vevőket pedig meg kell tartani. Ott, ahol szükség van a magánkereskedőkre, szinte nem is a boltos — a lakosság határozza meg mindennapos igényeivel az áruforgalmat.

Szükség van a kiskereskedőkre, s lesz a jövőben is. Hogy a városban továbbra is számíthatnak rájuk, a végrehajtó bizottság határozata bizonyítja: „... a még nem kellően ellátott városrészekben az ellátási helyzet javítását további iparjogosítványok kibocsátása által elő kell segíteni.”

Ehhez csupán annyit, a lélekszámot tekintve Makó nagyságú Újszegeden egyetlen nagy élelmiszer-áruház, s néhány kisebb bolt van, ami nem épp az „ellátott” terület jellemzője. Itt a közeljövőben sem változik döntő mértékben az ellátás — állami beruházásból semmiképpen nem.

Eközben pedig épül a Rókus városrésze. Remélhetőleg az Északiban szerzett jó tapasztalatok ötleitől szolgálnak az itteni ellátás szervezéséhez is.

Igriczi Zsigmond

Döntött a Legfelsőbb Bíróság

Összeférhetetlen — el kell hagynia a házt!
Mi a megfelelő munkakör?

A járásbíró, majd fellegbezésre a megyei bíróság a házasságot felbontotta, a kiskorú gyermekeket az anyánál helyezte el, a férjet gyermektartásdíj fizetésére kötelezte, a közös tulajdonukat képező házban levő kétszobás lakás használatát megosztotta közöttük. Ezt azzal indokolta, hogy bár a házasság felbontását a férj által okozta, de ha a lakás kizárólagos használatára az asszonyt jogosítanak fel, volt férje elhelyezéséről neki kellene gondoskodnia, aminek nem tudna eleget tenni. A két szoba egymástól elkülönítetten használható, tehát alaptalan az asszony aggálya, hogy az együttélés lehetetlen.

A jogerős ítéletnek a lakás használatára vonatkozó része ellen emelt törvényességi óvásra a Legfelsőbb Bíróság az alsófokú döntéseket hatályon kívül helyezte, és a kizárólagos használatra az asszonyt jogosította fel.

Ha a lakás a házastársak közös tulajdona, család-védelmi érdekekre tekintettel az egyik házastársat a tulajdoni hányadát meghaladó mértékű, vagy az egész lakás használatára lehet feljogosítani, tehát a perben azt kellett vizsgálni, hogy az együttélés feltételei megvannak-e. A férj évek óta rendszeresen italizik, és részegségében családjával szemben rendkívül durván viselkedik. Egyszer úgy megverte feleségét, hogy az több napig kórházi ápolásra szorult. Ilyen körülmények között nincs lehetőség arra, hogy továbbra is egy lakásban maradjanak. Ez a gyermekek testi és szellemi fejlődésére is hátrányos lenne — mondta ki a Legfelsőbb Bíróság, majd

határozatában még a következőkre mutatott rá: — Téves a bíróságnak az a megállapítása, hogy ha a férjet a lakás elhagyására köteleznék, elhelyezéséről volt felelőségének kellene gondoskodnia. A férfi úgy viselkedett, hogy társbérleti vagy bérleti viszony fennállása esetén is a lakás elhagyására kellene kötelezni. Tehát rosszhiszemű, jogcím nélküli lakáshasználónak minősül, aki elhelyezkedéséről maga köteles gondoskodni. Ennek megkönnyítése az asszony tízezer forint kárpótlást köteles fizetni.

Egy vállalat gazdasági ügyintézője, aki közgazdasági technikumot végzett, hét évvel ezelőtt főiskolára iratkozott be, és munkaadójával tanulmányi szerződést kötött. Ebben kötelezte magát, hogy a főiskola elvégzése után négy évig munkaviszonyát fenntartja, a vállalat pedig a tanulmányi szabadság idejére átlagkeresetét, és utazási költségeinek megtérítését, valamint a tanulmányok befejezése után egy éven belül végzettségének megfelelő munkakörbe helyezését biztosította.

A tisztviselő el is véggezte a főiskolát, és ekkor kereskedelmi előadói munkakörbe sorolták. Az illető azonban ezt ismételtén kifogásolta, és írásban kérte, hogy végzettségének megfelelő munkakörbe osszák be. Végül is bejelentette: más vállalattal kíván munkaviszonyt létesíteni, és az áthelyezéshez való hozzájárulást kérte, amit meg is kapott. Egyszersmind azonban, szerződésének hivatkozással, tízezer forint tanulmányi támogatás visszafizetésére kötelezték. Ennek hatálytalani-

Ház vízpárnán

A Maina menti Frankfurtban 166 méter magas irodaépület emeltek, amelynek fundamentuma vízpárnán nyugszik. Ezt az tetteszükségessé, hogy az építkezésre kijelölt terület rendkívül lágy és laza volt, ezért a hagyományos cölöpöket nem tudták alkalmazni. Az épület alapját egy 4 méter vastag vasbeton lemez képezte. Hogy az építkezés során el ne deformálódjék, 22 vízzel töltött műanyag párnát helyeztek el köré. A szelepek segítségével a párnák víztartalmát úgy szabályozták, hogy az épület függőleges maradjon.

Művezetők

Bizalom és felelősség

Ha egy nagyvállalat valamennyi üzeméről, gyáráról elmondhatjuk, hogy a menynyiségi tervek teljesítése mellett öt százalékkal emelkedett a termelékenység; hogy csökkentek a műszakon belüli veszteségek, s javult a gépek műszaki állapota; hogy lényegesen csökkent a fizikai dolgozók fluktuációja, jelöljük annak, hogy nyugodtabbá vált a munkahelyi légkör; s ha mindehhez még hozzáteszük, hogy a gondok bajok közt vergődő textilipar egyik nagyvállalatáról a Pamutfonóipari Vállalatról van szó, ahol ezeket az eredményeket alig egy év alatt érték el, akkor valami nagyon komoly, hazai viszonyaink ismeretében valami egészen nagyszabású szervezési kampányra gyanakodhatunk. Nézzük, hogy a szervező

Hűtés — mágnessel

Ismert tény, hogy az élelmiszerek hűtések részben elvesztik a táplálkozás szempontjából fontos tulajdonságaikat és eredeti színtüket. A vizsgálatok megmutatták: minél kevesebb jégkristály képződik fagyasztáskor a húsban, a halban, illetve a zöldségben, annál teljesebben és tovább maradnak meg tulajdonságaik.

A moszkvai Országos Élelmiszeripari Kutató Intézet tudósai olyan berendezést hoztak létre, amelyben

egyesítették a fagyasztás és az állandó mágneses tér hatását. A térorösség változtatásával tetszőlegesen szabályozhatják a hűtés folyamatát, valamint a keletkező jégkristályok mennyiségét és nagyságát. A mágnessel megváltoztathatók az élelmiszerek kialakuló kristályok: így például a húsban a rostok mentén kicsiny, tú alakú kristályok képződnek. A felolvasztás után így a legkisebb szerkezeti elváltozás sem észlelhető a termékben.

szakma legtapasztaltabb külföldi művelői szállták meg a gyárakat, s kemény, következetes munkával érték el ilyen rövid idő alatt ezeket az eredményeket.

Pedig szó sincs szervezési „csodáról” sok pénzért alkalmazott külföldi profikról. Sokkal egyszerűbb dolgok történtek a Pamutfonóipari Vállalatnál, aminek megértéséhez érdemes kissé visszapörgetni az eseményeket.

Néhány éve a textiliparban vizsgálódnak kezdtek a művezetők körében. Nézzük a legfontosabb megállapításokat.

Először: kiderült, hogy túl sok a művezető, s ez is oka annak, hogy a művezetői rang elvesztette megszokott jelentését, hisz többségük egyszerű gépmesteri munkát végzett. Másodszor: a 19 hatáskörű terület elemzésekor mindössze öt olyat találtak, ahol a művezető szerepe valamennyire is meghatározó; az öt legjelentetlenebb hatáskör esetében. (Például: a gépek elosztása, a fizetett szabadság engedélyezése, a kilépőcédulák aláírása s ehhez hasonló.) Harmadszor a művezetők legtöbbje — mert gyakorlatilag gépmesterek — munkaidejük javarésztét fizikai munkával töltik: sem idejük, sem energiájuk, sem lehetőségük az irányítómunkára. Negyedszer: ennek megfelelően alakult a fizetésük, a keresetük is; a három műszakban dolgozó szakmunkások negyven százaléka-nak keresete erősen megközelítette, 10—15 százalékánál keresete pedig jócskán meghaladta a művezetőkét.

Ezek persze jólismert, évek óta visszakösző megállapítások, anélkül, hogy bármi is változott volna ezen a téren. Úgy tűnik azonban, hogy a textiliparban már unták e visszatérő megállapításokat, s cselekvésre szánták el magukat. Munkaprogramot dolgoztak ki, aminek alapelve, hogy a vezetői jogkörök olyan decentralizálását kell végrehajtani, ami végül elvezet a kívánatos állapothoz, hogy tudniillik a művezetők valóban igazán irányítói legyenek a rájuk bízott munkahelyeknek. Hogy végre dönthessenek a termelével összefüggő elemi kérdésekben, és a munkásokat közvetlenül érintő ügyekben. Hogy nagyobb vezetési lehetőségeket és különösebb közttségek nélküli hatáskört kapjanak.

A munkaprogram első lényeges kitétele, hogy csökkenteni kell a művezetők számát. Azokat pedig akik maradnak csakis a termelési kötetlen irányításával kell megbízni. Ezzel párhuzamosan növelni kell a gépmesterek számát. S a legfontosabb, hogy a művezető munkahelyének egyszemélyi felelős vezetője, s mint ilyen közvetlenül, és csakis az üzemvezetőhöz tartozik. (Vagyis: a művezető munkáját nem irányíthatja akárki, akinek erre éppen kedve szottyan.)

Időközben más helyen, más iparágban is hozták

a művezetők helyzetének rendezéséhez (például a Dunai Vasműben), azonos megfontolásokból: a művezetőt nem rángathatja akárki, a művezetőnek felelnie kell a rábízott munkahelyért, következetesen a művezetőnek vezetnie, irányítania kell. Ez pedig csakis úgy képzelhető el, hogy végre-valahára megteremtik a művezető irányítótevékenységének elemi feltételeit. Megteremtik még akkor is, ha netán ez ügyben már nem intézkedett volna jónéhány kormányhatározat, minisztériumi állásfoglalás, s ki tudná még felsorolni mennyi minden más irányelv, utasítás, megintyéb...

S hadd térjek vissza a Pamutfonóipari Vállalat eredményeinek egyikére: mióta a művezetők valóban vezetői, azóta lényegesen csökkent a fizikai munkások fluktuációja. Az ehhez fűzött megjegyzés — hogy a fluktuáció csökkenése egyértelműen jelzi a nyugodtabb, a kiegyensúlyozottabb munkahelyi légkört — korántsem jól hangzó publicisztikai fogás. Rég megdőtt az egykori fluktuációs vizsgálatok ama megállapítása, hogy aki a munkahelyét sorozatosan cserélt, az egyértelműen elítélendő. Nem! A sorozatos munkahelycserék mögött nagyon gyakran súlyos munkahelyi gondok-bajok fedezték fel. Ezek a gondok-bajok tán épp arra vezethetők vissza, hogy a szóbanforgó munkahelynek nincs igazán és valóban egyszemélyi vezetője, ha úgy tetszik: „gazdája”. Nincs senki, akire odamehetnének, akivel megbeszélhetnének, akiknek követelményrendszeréhez igazodhatnak, akitől elismerést, vagy éppen büntetést kapnának, s akitől ezt el is fogadnának; egyszóval nincs senki, akitől — s csakis tőle — elfogadhatnának a munkavégzés mindenkor követhető mércéjét, mert tudjuk, hogy ő a főnök, ha mindenki beleszóli, ha mindenki elkezdi, egymást keresztező intézkedésekkel áll elő, akkor az csakis a fejletlenséget jelzi, csakis a bajokhoz vezet. Csoda, ha az ilyen munkahelyet, aki csak teheti, elhagyja?

Túlzás lenne azt állítani, hogy a művezetői rang és tekintély helyreállítása részben — s nem kis részben! — politikai feladat is? Vajna még azt is megérhetnének, hogy a művezetői gárdába a legjobbba, és csakis ők — szakmai tudásuk és emberi kvalitásaik szerinti is a legkiemelkedőbbek kerülhessenek. Aminek persze feltétele — lenne! — hogy akit megítésszünk a vezetéssel együttjáró bizalommal, az ne csak „el-vileg” érezze ezt a bizalmat, hanem a munkájáért járó fizetésben is. Máskülönböleg ugyan miként kerülhet el a művezetői gárda felhígulása?

Vértes Csaba

Hajdú Endre